Noul atlas lingvistic român pe regiuni. Moldova și Bucovina, vol. V. Material cules de VASILE ARVINTE, STELIAN DUMISTRĂCEL, ION FLOREA, ION NUȚĂ, ADRIAN TURCULEȚ și redactat de STELIAN DUMISTRĂCEL, LUMINIȚA BOTOȘINEANU, FLORIN-TEODOR OLARIU, VERONICA OLARIU, ALEXANDRU-LAURENȚIU COHAL, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2022, LXX + 418 p.

Apărut sub egida Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippide” al Academiei Române – Filiala Iași și a Facultății de Litere a Universității „Alexandru Ioan Cuza”, cel de-al cincilea volum al *Noului atlas lingvistic român pe regiuni. Moldova și Bucovina* continuă și completează seria volumelor apărute între anii 1987–2014, care valorifică materialul înregistrat în cursul anchetelor de teren desfășurate, între anii 1967 și 1974, de regretații profesori și cercetători Vasile Arvinte, Stelian Dumistrăcel, Adrian Turculeț, Ion Nuță și Ion A. Florea. Munca acestei generații de cercetători a fost continuată de generația mai tânără de dialectologi ieșeni: Doina Hreapcă (decedată în 2017), Luminița Botoșineanu, Florin-Teodor Olariu, Veronica Olariu și Alexandru-Laurențiu Cohal, ultimii patru contribuind și la redactarea prezentului volum. Lucrarea aduce, astfel, și un pios omagiu colegilor cercetători dispăruți dintre noi (Stelian Dumistrăcel, coordonatorul echipei care s-a ocupat de redactarea volumului de față, a trecut în veșnicie exact în perioada definitivării lui), idee exprimată și în cuvântul introductiv.

Urmând modelul celorlalte volume ale *Noului atlas lingvistic român pe regiuni. Moldova și Bucovina*, precum și al întregii serii NALR/ALRR, volumul este structurat în patru părți: una introductivă și trei dedicate publicării materialului cuprins în hărțile lingvistice analitice (mari), în planșele cu material lingvistic necartografiat și în hărțile lingvistice sintetice și interpretative (mici).

Partea introductivă cuprinde: un cuvânt introductiv intitulat *Un atlas între tradiție și inovație* (p. IX–XVII), *Lista localităților anchetate* (p. IX–XX), *Indice alfabetic al cuvintelor-titlu din hărți și din materialul necartografiat* (p. XX–XXII), *Indice tematic al hărților interpretative* (p. XXII–XXIII), *Transcrierea fonetică* (p. XXIIII–XXV), *Abrevieri* (p. XXV), *Atlase lingvistice românești și romanice. Abrevieri* (p. XXVI) și *Indice de cuvinte și forme din hărți și din materialul lingvistic necartografiat* (p. XXVII–LXX).

Materialul dialectal valorificat în atlas include răspunsurile la chestiunile din următoarele capitole: *Timpul; Fenomene atmosferice* (chest. 1526–1615), *Terenul; Relieful* (chest. 1616–1655), *Școala; Armata; Administrația* (chest. 1656–1738), *Meserii; Comerț* (chest. 1739–1843), *Diverse* (chest. 1844–2000). Prin acest volum, se încheie (cu excepția materialelor privitoare la verb) publicarea răspunsurilor la întrebările din Chestionarul general, urmând a fi incluse, în următoarele, cele ținând de Chestionarele speciale. Sunt incluse, așaar, în acest volum, răspunsurile obținute la un număr de 323 de chestiuni, valorificate în 152 de hărți mari, de tip analitic (p. 2–307), 171 de „sinteze tematice” (p. X) de tip material necartografiat (p. 311–403) și 133 de hărți interpretative, tipărite în colțul din stânga, jos, al paginii pe care este imprimată harta mare „sau, ca excepție (în cazul H – hărților mari n.n. R. C. – cu note și comentarii ample, care nu ar lăsa loc unei h – hărți mici n.n. R. C. – sau al unor MN), la final, în secțiunea III (p. 407–418), dedicată h interpretative, la care se adaugă nouă hărți sintetice, cumulând informații despre fapte lingvistice prezente în răspunsuri din mai multe H, respectiv din sinteze tematice de tip MN” (p. X–XI).

Din categoria hărților mici, interpretative, prezentăm câteva exemple aparținând fiecărui tip. Dintre hărțile fonetice: de exemplu, h. CCLXXXIX (care însoțește harta analitică 486 *Zi*) urmărește, alături de un aspect fonetic (realizarea sunetului inițial în substantivul *zi*, cu forme de sg. și pl.), și

variația lexicală *ziuă*/*zi*); h. CCXC (care însoțește harta analitică 487 *Miercuri*) *Palatalizarea lui m în „miercuri”*; h. CCXCIV, ce vizează *1. Poziția accentului în „poimâine”* și 2. *Variante cu [î]:[i] în „poimâine”*; h. CCCI *[pt] : [ct] în „septembrie”*; h. CDX *Sunetul [z] în „zece”, „șaizeci”, „optzeci”*; h. CDXVI *Palatalizarea lui m în „milă”, „milos”/„milostiv”*. Ca hărți morfologice, amintim: h. CCCIII *Pluralul substantivului „toamnă”*; h. CCCXXXV, cu dublu aspect: lexical – *1. Termeni pentru „armă”* (răspândirea termenilor *pușcă* și *armă*), dar și morfologic – *2. Forme de pl. ale subst. „pușcă”* (formele *puște*, *pușc*); h. CDXVII *Forme de pl. ale subst. „baltă”* (tipurile *bălți*, *belți*, *balte*). Hărțile mici lexicale vizează diferite aspecte precum: răspândirea termenilor *năduşeală* (cu var. *năbușeală*, *înăduşeală*), *arșiță* (cu var. *așiță*), *fierbințeală*, *zăpușeală*, *năduf* (cu var. *năduh*, *năduv*), *zăduf* (*zăduh*, *zăzduf)* și *bujeală* în h. CCCIV *Principalii termeni pentru „căldură mare”* (care însoțește harta analitică 503 *Zăduf*); h. CCXCVIII, dublu structurată – *1. Prezența variantelor populare „mart” și „merț”* și *2. Nume populare ale lunii martie*; h. CCCLX *Termeni pentru „baros”* (răspândirea termenilor *baros*, *ciocan*, *bosoi*, *foșlag*, *hantamăr*, *buzdugan* și *ilău* ș.a. Sunt întâlnite și hărți sintetice, dintre care: h. CDXV *Palatalizarea lui v în „tivitură”/„tivelă”, „movilă”, „lapoviță” (tipuri principale)* sau h. CDXIX *Iotacizarea verbelor cu radicalul în [n] („vin”, „rămân”) la ind. prez.*

Ca și în cazul volumelor anterioare, al III-lea și al IV-lea, și prezentul volum a fost realizat prin redactare asistată de calculator, harta fizică policromă de fundal fiind alcătuită cu sprijinul direct al cercetătorului informatician Silviu Bejinariu, de la Institutul de Informatică Teoretică din Iași al Academiei Române. Acest tip de hartă este considerat, după cum se precizează în cuvântul introductiv, „o noutate” și „o inovație” redacțională/editorială ce vizează „optimizarea științifică” (p. XI) și facilitarea lecturii. Din punct de vedere grafic, se remarcă, pe lângă selectarea unui font cât mai adecvat transcrierii fonetice din hărțile analitice și din sintezele de tip MN, folosirea policromiei și în privința hărților interpretative și sintetice. Astfel, sunt redate prin aceeași nuanță coloristică nu doar hașurile, ci și simbolurile utilizate în redactarea respectivelor hărți, fapt ce contribuie la o mai bună configurare a microariilor dialectale din interiorul limitelor teritoriale ale graiurilor de tip moldovenesc.

Tot un element de noutate este și vizarea unei componente parțial etnolingvistice în cercetare prin continuarea publicării răspunsurilor din graiurile huțule, în trei puncte de anchetă (464, 465 și 467) aparținând județului Suceava. De altfel, ca și în toate atlasele lingvistice românești, componenta etnolingvistică este ilustrată prin însuși conținutul hărților și al MN-urilor, care cuprind nu doar răspunsurile propriu-zise la întrebările din chestionar, ci și comentarii și glosări ale subiecților referitoare la noțiunea urmărită. Latura etnografică a anchetei dialectale este reprezentată și de imaginile/figurile din Chestionarul NALR, folosite pentru orientarea răspunsurilor date de informatori în cursul anchetei și care, în acest volum, sunt reproduse pe marginea hărților, în colțul din dreapta, sus (de exemplu, harta 522 *Umbrelă* sau harta 577 *Ferăstrău*).

În ceea ce privește structurarea materialului necartografiat, acesta a fost regândit sub formă de „sinteze tematice” (lexicale, fonetice, semantice), prin depășirea simplelor liste de răspunsuri și operarea pe mai multe paliere. Este privilegiată tipologizarea lexicală, în primul rând din perspectivă onomasiologică, dar, în funcție de întrebare, este utilizată și perspectiva semasiologică (regăsită în nota III a MN-ului respectiv). În cadrul fiecărui tip lexical, diferitele forme fonetice sunt ordonate după principiul frecvenței, iar în cazul unui număr egal de ocurențe, răspunsurile sunt date în ordinea crescătoare a cifrelor care marchează punctele de anchetă. În situația răspunsurilor multiple (sinonime) sau de tip sintagmă, încadrarea tipologică este realizată în funcție de primul element, care hotărăște subsumarea față de tipul lexical coincident, iar poziția răspunsurilor de tip sintagmă este după răspunsurile simple (de exemplu, pentru noțiunea ‘muncitor’, în punctul 461 s-a răspuns cu termenii *muncitor sau fabricant*; *muncitor* „care lucrează în fabrică”, [*] *fabricant* ‘muncitor’; pentru noțiunea ‘milițian’, în punctul 484 s-au dat, în ordine, termenii *milițean*, *jandarm*, *șef de post* – precizăm că literarizarea termenilor, care, în atlas, au fost dați în variantă fonetică, ne aparține).

Spre deosebire de volumul IV, în acest volum se mai remarcă renunțarea la corelarea tematicii hărților și a MN-urilor cu texte ce reprezintă „vorbirea” subiecților, relație reflectată anterior într-un paragraf (IV) al notelor de la hărți sau de la MN.

În concluzie, se poate afirma că cel de-al cincilea volum al *Noului atlas lingvistic român pe regiuni. Moldova și Bucovina*, a cărui apariție o semnalăm în aceste rânduri, dar pe care îl vom prezenta într-o recenzie viitoare mai detaliată, reprezintă o contribuție științifică remarcabilă în domeniul dialectologiei și al geografiei lingvistice românești și romanice. Alături de informația referitoare la studiul graiurilor populare din estul și nord-estul teritoriului dacoromân, el se caracterizează prin elemente de inovație atât la nivelul redactării materialului, cât și la cel al interpretării faptelor lingvistice. Pe lângă valoarea științifică incontestabilă a informației dialectale oferite, volumul se remarcă printr-o calitate grafică deosebită, precum și prin formatul adecvat, care facilitează consultarea lui.

ROZALIA COLCIAR
Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu" al Academiei Române
Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21
rozaliac@yahoo.com

FLORICA DIMITRESCU, *Din terminologia maladiei COVID-19 şi a „anturajului" său – anul 2020*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2022, 330 p.

Elaborată în bună măsură în vremea pandemiei COVID-19 şi apărută în perioada de domolire a bolii în întreaga lume, lucrarea pe care a publicat-o lingvista Florica Dimitrescu la finele anului trecut reprezintă, în esenţă, o judicioasă descriere a vocabularului pandemic românesc. Mai exact, avem a face cu o inventariere cvasicompletă şi cu o analiză atentă a multora dintre cuvintele aflate în strânsă legătură cu maladia deja precizată şi ivite odată cu declanşarea acesteia la nivel global şi cu răspândirea ei şi în România.

Este vorba despre acele unităţi lexicale (neologice sau create pe tărâmul limbii române) care au fost identificate şi repertoriate de către autoare în diverse publicaţii, cu o mai mare sau mai redusă circulaţie, ori pe site-urile unor platforme de ştiri.

Încă de la început, spre a ne călăuzi prin labirintul cuvintelor pandemice, Florica Dimitrescu consideră că este importantă menţionarea acelor *Surse* (p. 9–11) pe care s-a bazat cercetarea, ca, de altfel, şi întocmirea unei liste de *Abrevieri* (p. 13), ceea ce facilitează lectura acestei cărţi, aflată întru câtva la limita dintre terminologie şi neologie.

Înainte însă de a intra în „miezul problemei", considerăm important să precizăm că, până în prezent, Florica Dimitrescu a mai publicat şi alte (culegeri de) studii în care sunt abordate aspecte strâns legate de dinamica lexicală (veche şi/sau actuală) a românei, dintre care se detaşează *Dinamica lexicului românesc. Ieri şi azi* (Cluj-Napoca/Bucureşti, Editurile Clusium & Logos, 1995, 335 p.), *Teme lexicale actuale – începutul secolului al XXI-lea* (Bucureşti, Editura Academiei Române, 2014, 427 p.), *Aspecte din istoria lexicului limbii române – sfârşitul sec. al X-lea – începutul sec. al XXI-lea* (Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2018, 466 p.), toate acestea fiind apropiate tematic cu lucrarea recenzată în rândurile de faţă.

Cât priveşte subiectul tratat în paginile acestei „radiografii lingvistice", acesta a mai fost abordat în studii punctuale şi de către alţi specialişti, străini sau români (a se consulta, de exemplu, https://www.btb.termiumplus.gc.ca/publications/covid19-fra.html, https://bu.univ-amu.libguides.com/c.php?g=679422&p=4842726, https://data.europa.eu/data/datasets/covid-19-multilingual-terminology-on-iate?locale=en, https://apubb.academia.edu/CristinaVarga).

În prima secţiune a inventarului lexical, sugestiv intitulată *Gânduri de început* (p. 15–28), Florica Dimitrescu îşi justifică oarecum demersul investigativ, afirmând că unul dintre domeniile cel mai adesea aflate sub semnul dinamicii şi al înnoirii lexicale este cel medical, iar, prin această carte,